

การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล

พระมหาไพฑูริย์ ปนฺตนนฺโท (วรมนฺตร), ดร.

อาจารย์วิทยาลัยพระธรรมทูต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) นี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล 2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล 3. เพื่อนำผลวิเคราะห์ที่ได้จากการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มาเป็นแนวทางต่อวัดอื่นๆ ต่อไป โดยการวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาด้านเอกสาร (Document Research) ควบคู่กับการศึกษาภาคสนาม (Field Study) คือการสังเกต (Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย พระภิกษุประจำวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาลระดับเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่เป็นผู้แทนเจ้าอาวาสซึ่งรับหน้าที่การบริหารกิจการของวัดในประเทศอินเดีย-เนปาล ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จำนวน 15 รูป จากวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล ที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จำนวน 5 วัด คือ วัดไทยพุทธคยา วัดไทยนาลันทา วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ วัดไทยเขตวันมหาวิหาร ประเทศอินเดีย และวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล ได้ยึดแนวคิด นโยบาย และวิธีการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และนโยบายการศึกษาของหัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย-เนปาล ส่วนการนำผลวิเคราะห์ที่ได้จากการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาท มาเป็นแนวทางกับองค์กรหรือวัดอื่นๆ เช่น 1) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทรุ่นใหม่ 2) การจัดโครงการต้นกล้าพระพุทธศาสนา และโครงการให้ความอุปถัมภ์แก่โรงเรียนต่างๆ โดยรอบ 3) การจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่พระสงฆ์ที่จำพรรษาและคนงานที่ทำงานภายในวัด เป็นต้น และการนำผลวิเคราะห์บทบาทด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มาเป็นแนวทางกับองค์กรหรือวัดอื่นๆ เช่น 1) บทบาทด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม 2) บทบาทการเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานด้านการศึกษาของวัดเครือข่าย 3) บทบาทการจัดหาแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด 4) บทบาทการเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนที่มีความสนใจและชุมชนโดยรอบ เป็นต้น

คำสำคัญ : การจัดการศึกษา, พระพุทธศาสนาเถรวาท, วัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล

ความนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ การปรับเปลี่ยนทัศนคติการสร้างจิตสำนึก การเพิ่มพูนทักษะ การทำความเข้าใจให้กระจ่าง การอบรมปลูกฝังค่านิยม การถ่ายทอดศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของสังคม รวมถึงการพัฒนาความคิดโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้บุคคลมีความเจริญงอกงามทางปัญญา มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม มีค่านิยมที่ดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2546, หน้า 26) โดยกระบวนการดำเนินการให้มนุษย์ได้รับการศึกษานี้ หากรัฐยังไม่เข้ามาดูแล ก็เป็นเรื่องที่คนใกล้ชิดเช่น ครอบครัว หรือญาติมิตรเพื่อนฝูงทำหน้าที่อบรมสั่งสอนกันเอง เพื่อให้ผู้รับการอบรมสามารถอยู่ร่วมกับสังคมขนาดย่อมนั้นได้

แต่เมื่อสังคมขยายตัวมากขึ้นทำให้โลกสมัยปัจจุบันมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่สามารถติดต่อสื่อสารกันอย่างไร้พรมแดน ทุกเรื่องสามารถเชื่อมโยงถึงกันเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายด้าน ในจำนวนนั้นเช่น เศรษฐกิจ และการเมือง ที่ต่างไปจากอดีตเป็นอย่างมาก ซึ่งถ้ามองเกี่ยวกับการติดต่อด้านธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศทำให้เกิดการติดต่อค้าขายและการส่งออกค้าขาย ที่ต้องแข่งขันตลาดกัน หรือแม้กระทั่งการเจรจาพูดคุยต่อลงกันในระดับผู้บริหารประเทศ และถ้ามองเฉพาะในประเทศเกี่ยวกับบริษัทหรือผู้ประกอบการต่างๆ ต้องมุ่งเข้าหาหรือแสวงหาโอกาสในการประกอบการธุรกิจของตน ส่งผลมาสู่ประชาชนที่เป็นทรัพยากรหนึ่งของการบริหาร ซึ่งจะต้องนำมาเสริมช่วยในการประกอบการที่ต้องแข่งขันกัน อีกทั้งประชาชนของรัฐทุกคนล้วนต้องดิ้นรนในการดำเนินชีวิตของตนและคนใกล้ชิดที่เป็นครอบครัวหรือคนรอบข้าง

ด้วยเหตุเบื้องต้นที่นำมากล่าวนี้ย่อมจะหลีกเลี่ยงได้ยากกับการที่จะต้องเจอกับปัญหาทำให้เป็นทุกข์มีผลไม่สบายกายและใจ ในส่วนของการส่งเสริมด้านอาชีพและการมีงานทำถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐที่จะต้องจัดการทำให้มีขึ้น แต่ถ้าเรื่องการบรรเทาทุกข์นั้นจำเป็นต้องมีองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความสามารถพิเศษหรือมีบุคลากรที่ถูกฝึกมา เข้ามาทำหน้าที่หรือมีบทบาทรับผิดชอบและช่วยให้หลักการเยียวยาหรือหลักการที่จะให้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นไม่เข้าไปรุมเร้าจนเกิดการคิดสั้นทำร้ายชีวิตตนเองและผู้อื่น

ซึ่งแน่นอนที่เดียวว่ารัฐมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพจิตของคนด้วย แต่นั่นยังไม่เพียงพอ หรือไม่เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางของประชาชน เนื่องจากบางคนเงินอายุที่จะไปปรึกษาจิตแพทย์ หรือบางคนไม่มีทุนทรัพย์พอในการที่จะทำได้ ในส่วนขององค์กรหรือหน่วยงานนั้นก่อนที่จะเข้ามาทำหน้าที่ต้องได้รับความเห็นชอบโดยรัฐ ตรงนี้รัฐอาจจะต้องจัดระดมสมอง

ออกแบบตรวจรับรองหน่วยงานที่จะทำ และมีการตรวจสอบมาตรฐานการให้คำปรึกษาหรือให้คำสอนต่อประชาชนในประเทศด้วย

ด้วยเหตุนี้ก่อนที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งจะเข้ามาทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยคนสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น องค์กรนั้นควรมีระบบและมีมาตรฐาน โดยเริ่มการจัดการบุคลากรภายในก่อน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าองค์กรจะต้องมีระบบในการจัดการ ซึ่งโดยมากแล้วการสรรหาบุคลากรเข้ามาในองค์กรจะมีมาตรฐานที่ได้จัดการกันอยู่ดีพอควรแล้ว แต่ที่สำคัญเมื่อหาเข้ามาแล้ว ที่จะต้องจัดการเพิ่มคือการศึกษาทั้งทางสากลทั่วไปและทางคุณธรรม ซึ่งถ้าเป็นวัดแบบพระพุทธศาสนาเถรวาท มีคำสอนหลักที่ต้องศึกษาและปฏิบัติให้เข้าถึงมีชื่อว่าทางสายกลางอันเป็นการปฏิบัติที่ไม่ตั้งเคร่งเครียดและไม่ย่อหย่อนยานหละหลวม ที่ย่อลงเป็นไตรสิกขา อันเป็นการศึกษาและปฏิบัติ 3 ประการ ได้แก่ 1) ศีล คือการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย 2) สมาธิ คือการฝึกปฏิบัติให้จิตตั้งมั่นอ่อนโยนในทางดีงาม และ 3) ปัญญา คือความรอบรู้ทุกสิ่งทีควรรู้ด้วยเหตุผล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2545, หน้า 107) ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และความสามารถให้พร้อมที่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสังคม ซึ่งทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตามสิทธิ์และหน้าที่ของสถานภาพ โดยบุคคลที่มีสถานภาพต่าง ๆ อาจมีบทบาทต่าง ๆ กันออกไป และทั้งบทบาททั้งสถานภาพเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ ยิ่งสังคมซับซ้อนมากขึ้นเท่าไรบทบาทยิ่งแตกต่างมากเท่านั้น (สุพัตรา สุภาพ, 2522, หน้า 52)

ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึงการศึกษาของคณะสงฆ์แต่เดิมนั้น เริ่มต้นมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล โดยถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ในพุทธศาสนาที่เรียกว่า ธุระ มี 2 ประการ คือ 1) คันถธุระ ได้แก่ ธุระฝ่ายพระคัมภีร์ คือ การศึกษาหลักพระธรรมอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และ 2) วิปัสสนาธุระ ได้แก่ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา รวมทั้งสมณะด้วย อันเป็นเครื่องมือหรืออุบายฝึกหัดจิตใจของคนให้สะอาดปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดกญาณสิทธิ), 2548, หน้า 2) ซึ่งการศึกษาของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาดังกล่าว ประกอบ ด้วยหลักใหญ่แล้วมี 3 ประการ (แม่กองธรรมสนามหลวง, 2548, หน้า 36-37)

1) ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือการเรียนพระวินัยให้ความรู้เป็นพื้นฐานแจ่มแจ้งว่า คำสอนของพระพุทธองค์นั้นมีอะไรบ้าง ถ้าจะน้อมนำเอาพระธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไร เป็นต้น นับเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและปฏิบัติ

2) ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมเอาหลักธรรมคำสั่งสอนที่ได้เรียนรู้ในทางทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติ คือ นำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา ใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็นำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้แล้วนั้นมาเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะตน

3) ปฏิเวธ ได้แก่ การนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้และปฏิบัติจนได้รับผลการปฏิบัติมาเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ได้รับรู้และปฏิบัติตาม เป็นขั้นที่แสดงถึงผลของการปฏิบัติธรรม

ดังนั้นการจัดการการศึกษามีไว้เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะถ้าคนได้รับการพัฒนาดีแล้วฐานความรู้จะตามมาเอง (พระเทพโสภณ (ประยูร ฐิम्मะจิตโต), 2546, หน้า 18) ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทของวัดไทยในอินเดีย-เนปาล จึงจัดว่าเป็นแนวทางเริ่มต้นที่จะทำให้การช่วยเหลือสังคมก้าวหน้าไปได้ด้วยดี และอาจจะนำมาเป็นกรณีศึกษาสำหรับประเทศอื่นๆ ต่อไปตามความเหมาะสม ซึ่งการจัดการศึกษานี้ไม่จำเพาะวัดไทยเถรวาทเท่านั้น แม้แต่วัดมหายานควรจัดดำเนินการด้วยเช่นกัน จึงจะสามารถเป็นที่พึงทางจิตใจของประชาชน และเมื่อให้การศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องจะทำให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นและเป็นสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเป็นผลดีกับรัฐด้วยหากว่าประชาชนมีจิตใจที่ดีจะทำให้การพัฒนาประเทศมีความสะดวกราบรื่นด้วย แต่ถ้าหากประชาชนได้รับแนวคิดที่สุดโต่งหรือเคร่งเกินไปในทางคำสอนที่ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือขาดเหตุผลในการที่จะอยู่ร่วมกัน จะทำให้เกิดปัญหาจนถึงความวุ่นวายในประเทศได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล
3. เพื่อนำผลวิเคราะห์ที่ได้จากการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มาเป็นแนวทางต่อวัดอื่นๆ ต่อไป

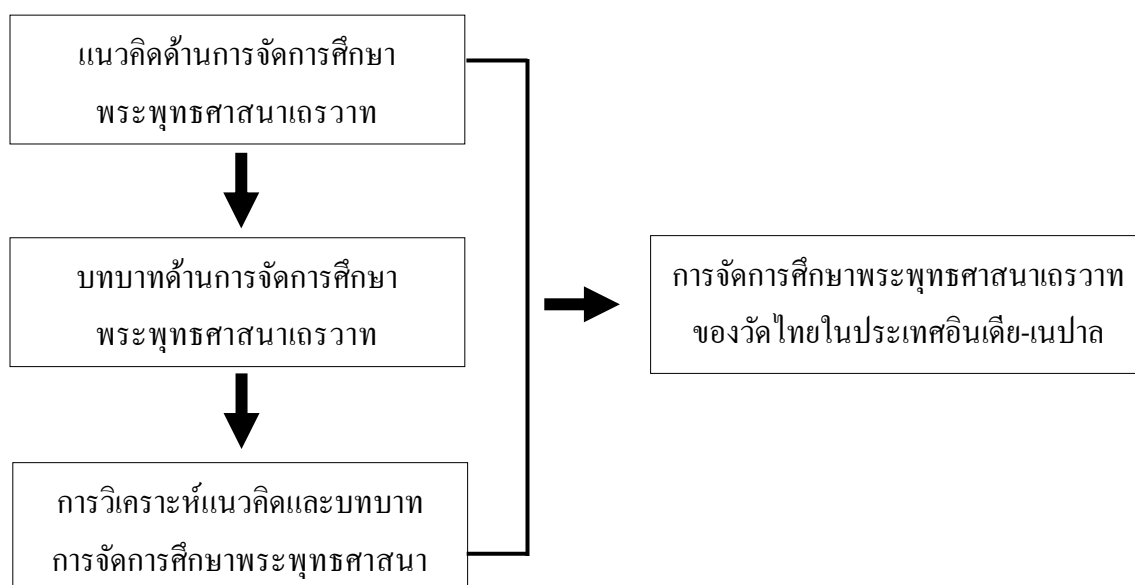
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้มีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ 1) แนวคิดด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ประกอบด้วยความหมายของการศึกษา, ความหมายของการจัดการศึกษา, ความสำคัญของการศึกษาและการจัดการศึกษา, แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาและการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม 2) บทบาทด้านการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ ประกอบด้วย ความหมายของบทบาท และบทบาทของพระสงฆ์กับการจัดการศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล” ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาและศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวคิดด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาลนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีการศึกษาด้านเอกสาร (Document Research) ควบคู่กับการศึกษาภาคสนาม (Field Study) คือการสังเกต (Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) โดยศึกษาแนวคิดและบทบาทด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ วัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล และพระสงฆ์ไทยในวัดที่เกี่ยวข้องในแวดวงการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

2) กลุ่มตัวอย่าง

2.1 วัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาลที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จำนวน 5 วัด คือ ประเทศอินเดีย ประกอบด้วยวัดไทยพุทธคยา วัดไทยนาลันทา วัดไทยกุสินารา เฉลิมราชย์ วัดไทยเขตวันมหาวิหาร และประเทศเนปาล ประกอบด้วยวัดไทยลุมพินี

2.2 พระภิกษุประจำวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาลระดับเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่เป็นผู้แทนเจ้าอาวาสซึ่งรับหน้าที่การบริหารกิจการของวัดในประเทศอินเดีย – เนปาล ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยเลือกแบบเจาะจงจากวัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล จำนวน 10-15 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง และเก็บข้อมูลจากการประชุมสัมมนาและการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุที่เป็นเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่เป็นผู้แทนเจ้าอาวาสซึ่งรับหน้าที่การบริหารกิจการของวัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเข้าร่วมการประชุมสัมมนาระดมความคิด เรื่อง ประสิทธิภาพการทำงานด้านต่าง ๆ ของพระภิกษุประจำวัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล ตามประเด็นหลักดังนี้

- 1) สภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล
- 2) แนวคิดด้านการจัดการศึกษาของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล
- 3) บทบาทด้านการจัดการศึกษาของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล
- 4) การวิเคราะห์แนวคิดและบทบาทการจัดการศึกษาพระพุทธรศาสนาของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล ด้วยการนำ SWOT มาประยุกต์ใช้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ร่วมสัมมนาและบรรยายพิเศษ โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงเป็นเครื่องมือ โดยเข้าร่วมรับฟังการบรรยายและประชุมสัมมนา ตลอดช่วงเวลากาการเดินทาง เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม ระหว่างวันที่ 22 เมษายน – 4 พฤษภาคม 2560

2) เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์ (In depth-Interview) โดยเชิญพระภิกษุประจำวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาลระดับเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่เป็นผู้แทนเจ้าอาวาส ซึ่งรับหน้าที่การบริหารกิจการของวัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จำนวน 10-15 รูป เกี่ยวกับแนวคิดด้านการจัด

การศึกษา ในการเดินทางเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในประเทศอินเดีย – เนปาล ระหว่างวันที่ 22 เมษายน – 4 พฤษภาคม 2560 เก็บข้อมูลโดยการจดบันทึกตามประเด็นหลักในการสัมภาษณ์เพื่อนำมาสังเคราะห์ข้อมูล

3) ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มพระภิกษุระดับเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่เป็นผู้แทนเจ้าอาวาสซึ่งรับหน้าที่การบริหารกิจการของวัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล ระหว่างวันที่ 22 เมษายน – 4 พฤษภาคม 2560 ซึ่งมีลักษณะเป็นความคิดเห็น และข้อเสนอแนะนำเสนอในลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการที่ได้รวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล” สามารถแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) สภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล พบว่ามีสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาที่หัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย – เนปาล ได้มอบแนวคิดนโยบาย และวิธีการ ในการดำเนินการจัดการศึกษา แก่วัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล โดยแบ่งวิธีการส่งเสริมการศึกษาได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1 การส่งเสริมการศึกษาแก่นักบวชในท้องถิ่น ได้แก่ ส่งเสริมพระภิกษุสามเณรในท้องถิ่นที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ให้การสนับสนุนการศึกษาในพรรษาเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ เพราะนักบวชในท้องถิ่น จัดว่าเป็นบุคลากรสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงในอนาคต

1.2 การส่งเสริมการศึกษาแก่นักบวชจากประเทศไทยและต่างประเทศ ที่เข้ามาศึกษาอยู่ในประเทศอินเดีย โดยการให้ทุนสนับสนุนการศึกษา และเข้ามาฝึกฝนศึกษาเรียนรู้วิธีการเผยแผ่ศาสนาธรรมจากวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ และวัดไทยลุมพินี เพื่อช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศอื่นๆ และเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาต่อไป

2) แนวคิดด้านการจัดการศึกษาของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล พบว่ามีแนวคิดด้านการจัดการศึกษา ดังนี้

2.1 การศึกษาในระบบ เป็นการส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุให้มีความรู้ในระดับสูงขึ้น ต่อจากการศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ และมหาวิทยาลัยทั่วไป ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาตรีโท และปริญญาตรีเอก โดยวัดเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษา ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพความสามารถของผู้เรียนแต่ละรูป วัดเป็นเพียงบันไดให้ก้าวเดินตามกำลังศักยภาพจะจบช้าหรือเร็ว อยากรู้ได้ปริญญาหรือปริญญาก็สิทธิเต็มที่

2.2 การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษากายในวัด โดยอาศัยกระบวนการทำงานเป็นแผนกเพื่อแจกแจงการใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่แล้ว ด้วยการนำออกมาใช้พัฒนาการเรียนรู้ปฏิบัติจริง เช่น แผนกทุน แผนกเลขานุการ แผนกวิเทศสัมพันธ์ แผนกประชาสัมพันธ์ แผนกการเกษตร แผนกการบัญชี แผนกโภชนาการ แผนกการเงิน แผนกการจัดวิทยุชุมชน แผนกพระวิทยากร และแผนกบรรยายนอกสถานที่

2.3 การศึกษาพ้นจากระบบ หรือการศึกษาเหนือระบบ เป็นการจัดการศึกษามุ่งผลิตนักเผยแผ่หรือพระธรรมทูต สร้างความคิด สร้างงานให้เป็นงานตนเอง เช่น การผลิตหนังสือ แผ่นซีดีรอมสื่อสารการเผยแผ่ตามความถนัดของแต่ละรูป วัดจัดทุนสนับสนุน ซึ่งการศึกษาพ้นจากระบบนี้ มุ่งสร้างเสริมความรู้ภายในติดอาวุธทางปัญญา มีการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อความหลุดพ้นคือ พระนิพพาน

การจัดการศึกษาทั้ง 3 ระบบนั้น เพื่อให้พระภิกษุ มีความสามารถสนองงานภายในวัด และภายนอกวัดได้ พยายามสร้างทีมงานให้สอดคล้องกับประเภทงาน ในทีมงานแต่ละแผนกอย่างน้อยต้องมี 4 รูป/คน คือ เจ้าของงาน ผู้ร่วมทำงาน ประกอบด้วย ระดับทำงานแทน ระดับผู้ช่วยงาน และระดับรับใช้งาน ซึ่งในทีมงานหนึ่งอาจจะมีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

3) บทบาทด้านการจัดการศึกษาของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล พบว่า มีบทบาทด้านการศึกษา ดังนี้

3.1 จัดเป็นหน่วยงานรวบรวมข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับประชาชน วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมของชาติ และพระพุทธศาสนาของประเทศไทย สำหรับผู้สนใจที่เป็นชาวต่างประเทศ และผู้ที่เดินทางเข้าสู่ประเทศไทย อันเป็นการสนองงานของคณะสงฆ์ไทย และรัฐบาลไทย

3.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีตำรา เอกสาร หนังสืออ้างอิงทางศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และภาษาศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อการศึกษาค้นคว้า วิจัย งานวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยนักวิชาการทั่วไป

3.3 จัดประชุมสัมมนาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ปรัชญาศาสนา การดำเนินชีวิต ร่วมกับมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา วัดและสำนัก ของประเทศไทย อินเดีย และนานาชาติ

3.4 จัดห้องสมุดพระพุทธศาสนา มีหลักสูตรนักรธรรม-บาลี พระไตรปิฎก 7 ภาษา อรรถกถา หนังสืออ้างอิง ตำรา และผลงานของนักวิชาการทางศาสนา จัดศาลาปฏิบัติธรรม ศาลาโน ทยาน ที่สนทนาธรรม ให้บริการแก่ชุมชนและผู้สนใจทั่วไป

3.5 จัดทำพิพิธภัณฑ์ แสดงพระพุทธรูปปฏิมากรสำคัญในประเทศไทย พระพุทธรูป ในแต่ละประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และรูปเหมือนพระสงฆ์ไทย ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อ พระพุทธศาสนา เป็นต้น

3.6 จัดหลักสูตรสำหรับผู้บรรพชาอุปสมบท คือเมื่อท่านที่บรรพชาอุปสมบทแล้ว จะต้องเข้าสู่กระบวนการฝึกอบรม โดยผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ทางวัดกำหนดไว้ เช่น หลักสูตร 7 วัน 10 วัน 15 วัน 30 วัน 45 วันหรือมากกว่านั้น ผู้บรรพชาอุปสมบทแล้ว ต้องเข้ารับการ ฝึกอบรมในหลักสูตร ดังต่อไปนี้

3.6.1 หลักสูตรพระปริยัติธรรม สำหรับพระนวกะ

3.6.2 หลักสูตรวิปัสสนากรรมฐาน

3.6.3 ภาคปฏิบัติ ออกจาริกไปสู่สังฆนิยสถานทั้ง 4 ตำบล คือ สถานที่ ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา และสถานที่ปรินิพพาน พร้อมทั้งทำกิจกรรมตาม สถานที่สำคัญทั้ง 4 ตำบลนั้น เช่น ที่วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ จุดที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ได้จัด กิจกรรมให้พระนวกะถือธุดงค์ คือ นอนในกมลบริเวณสวนป่าไผ่ ฉ้นในบาตร เพื่อเป็นการฝึกปฏิบัติ ตามรอยพระอรหันต์ในอดีต

3.6.4 ปฏิเวธ หรือการประเมินผลของการปฏิบัติ ในช่วงสุดท้ายของการ บรรพชาอุปสมบท คือ การลาสิกขา บางท่านปรารถนาจะกลับเมืองไทยเพื่อเทศน์โปรด โยมพ่อ โยมแม่ก่อนลาสิกขาตามระเบียบประเพณีปฏิบัติ จะได้นำสิ่งที่ได้ศึกษาปฏิบัติ สิ่งที่ได้ประสบพบ เจอจากประเทศอินเดีย และสังฆนิยสถานทั้ง 4 ไปแสดงเป็นพระสังฆกรรม ให้ศีล ให้พร โปรดญาติ โยมที่บ้าน

4) การวิเคราะห์แนวคิดและบทบาทการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาของวัดไทยใน ประเทศอินเดีย-เนปาล ด้วยการนำ SWOT มาประยุกต์ใช้ พบว่า มีการวิเคราะห์แนวคิดและ บทบาทการจัดการศึกษา ดังนี้

4.1 จุดแข็งในการการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศ อินเดีย-เนปาล

การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มีจุด แข็งที่สามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ

1) ด้านหลักสูตร มีการจัดทำหลักสูตรตามที่คณะสงฆ์ในประเทศไทยจัดการเรียนการสอน แล้วนำหลักสูตรบางส่วนที่เหมาะสมสำหรับคนพื้นเมืองมาเพิ่ม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักสูตรพระปริยัติธรรม ชั้นนวกะภูมิ ประกอบด้วย วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม, วิชาธรรมะ, วิชาพุทธประวัติ, วิชาวินัย, วิชาเบญจศีล-เบญจธรรม, วิชาศาสนพิธี ส่วนที่ 2 หลักสูตรพุทธคยาศึกษา ประกอบด้วย วิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน, วิชาภาษาอังกฤษสนทนา, วิชาภาษาฮินดีพื้นฐาน, วิชาโหราศาสตร์, วิชาวิปัสสนากรรมฐาน และส่วนที่ 3 หลักสูตรเตรียมพระธรรมทูต

2) ด้านครูผู้สอน ได้แก่ มีครูที่มีศักยภาพ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว มีจิตอาสา โดยเฉพาะครูผู้สอนที่เป็นคนพื้นเมือง สามารถสื่อสารและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองได้

3) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ มีการจัดทำแผนการสอน ตามแผนยุทธศาสตร์ มีประสบการณ์ มีเทคนิควิธีที่หลากหลายที่สามารถสอนให้เข้าใจ แจ่มแจ้ง แก่ลวกล้ำ และมีคุณภาพที่มีการยอมรับ ทำให้มีผู้เข้ามาศึกษาเพิ่มมากขึ้นเป็นประจำทุกปี

4) ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ได้แก่ มีบุคลากรที่สามารถผลิตสื่อที่หลากหลาย ตามลำดับช่วงชั้นของหลักสูตร และการนำสื่อไปปรับใช้เพื่อให้เกิดศักยภาพทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เช่น มีการจัดทำสื่อการเรียนการสอน และหลักสูตรเป็น 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาฮินดี และภาษาอังกฤษ

4.2 จุดอ่อนในการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย – เนปาล มีจุดอ่อนที่สามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ

1) ด้านหลักสูตร การดำเนินการจัดทำหลักสูตรตามแผนงานและนโยบายที่วางไว้ แม้จะมีครบทุกรายวิชาตามที่วางไว้แล้วก็ตาม แต่ยังไม่สำเร็จสมบูรณ์ เนื่องจากความแตกต่างทางบริบทของสังคม วัฒนธรรมและพื้นที่ของประเทศอินเดีย – เนปาล มีความหลากหลายทางภาษา ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะจัดทำหลักสูตรให้เหมาะสม และเข้าใจ เข้าได้โดยง่ายสำหรับคนพื้นเมืองทุกคน เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรผู้แปลและงบประมาณ

2) ด้านครูผู้สอน ได้แก่ ครูที่มีศักยภาพ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว และมีจิตอาสา โดยเฉพาะครูผู้สอนที่เป็นคนพื้นเมือง ที่สามารถสื่อสารและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียนซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองได้ ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ

3) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ มีการจัดทำแผนการสอน ตามแผนยุทธศาสตร์ แต่ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ และมีเทคนิควิธีที่หลากหลายที่สามารถสอนให้เข้าใจ แจ่ม

แจ้ง แก่ล้าวกล้า และมีคุณภาพ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงใช้วิธีการสอนแบบเวียนไปตามวัดต่าง ๆ ทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง ขาดตอน และไม่เพียงพอ ไม่เป็นไปตามแผนการสอน และแผนยุทธศาสตร์

4) ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ได้แก่ สื่อการเรียนการสอน และหลักสูตรที่จัดทำเป็น 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาฮินดี และภาษาอังกฤษ ยังไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนและความต้องการในการใช้สอย เนื่องจากผู้เรียนบางส่วนไม่สามารถใช้ภาษาทั้งสามได้ในระดับดี แต่ใช้ภาษาอื่นซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่น

4.3 โอกาสที่จะก้าวหน้าขึ้นในการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล

การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มีโอกาสที่จะก้าวหน้าขึ้น สามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ

1) ด้านหลักสูตร ได้แก่ สามารถนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้สอนได้กับทุกระดับชั้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนต้องได้รับการอบรมในแต่ละหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ทุก ๆ ปี การศึกษาควรได้รับการอบรมเพื่อการพัฒนาให้เป็นที่มาของหลักสูตรที่มีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย และครอบคลุมเนื้อหาที่มีความหลากหลายของแต่ละวิชา เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้เรียนในแต่ละพื้นที่

2) ด้านครูผู้สอน ได้แก่ ครูผู้สอนมีโอกาสพัฒนาความรู้ที่หลากหลาย สามารถศึกษาต่อได้ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสั่งสมประสบการณ์ในหลาย ๆ ด้าน อันจะเป็นประโยชน์ในการสื่อสารและการเข้าถึงผู้เรียนและชุมชน

3) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ ต้องมีการวางแผนกำลังผู้สอน เพื่อสร้างบุคลากรรุ่นใหม่ ที่มีแนวคิดต่อระบบการศึกษาสมัยใหม่ มีระบบจูงใจให้ผู้สอนมีโอกาสในการสร้างประสบการณ์ เพราะการสอนไม่สามารถหยุดนิ่งอยู่กับ การบรรยายอย่างเดียว แต่จะต้องเพิ่มเทคนิควิธีที่หลากหลายที่สามารถสอนให้จูงใจ ด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบสืบค้น มีตัวอย่างในการตั้งคำถาม

4) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน ได้แก่ ผู้สอนต้องผลิตเอกสารประกอบการสอนและเรียนรู้การผลิตสื่อตำราให้ทันสมัย เพราะบุคลากรในสมัยนี้ต้องเน้นการเรียนการสอนแบบการค้นคว้าจากสื่อที่หลากหลาย วิธีการสอนผ่านระบบการสื่อสารต่าง ๆ

4.4 อุปสรรคในการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล

การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มีอุปสรรคที่สามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ

1) ด้านหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรมีเนื้อหาสาระเฉพาะ ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของพื้นที่ จึงเป็นการยากที่จะสามารถจัดทำหลักสูตรที่สมบูรณ์เพื่อคนพื้นเมืองในแต่ละพื้นที่ได้ เนื่องจากต้องใช้เวลาและระยะเวลาในการจัดทำหลักสูตร

2) ด้านครูผู้สอน ได้แก่ ครูผู้สอนแต่ละท่านมีภาระหน้าที่หลายด้าน ต้องรับผิดชอบงานมากกว่าหนึ่งอย่าง จึงมีเวลาไม่เพียงพอแก่การสอน และการพัฒนาด้านการสอน อีกทั้งบางพื้นที่ประสบปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการสอน จึงทำให้ครูบางท่านต้องสอนมากกว่าหนึ่งสถานที่ ส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการจัดการเรียนการสอน

3) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้เรียนมีพื้นฐานที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทั้งด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องมีเทคนิคและวิธีการเฉพาะในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

4) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน ได้แก่ ในบางพื้นที่ยังขาดอุปกรณ์ที่ทันสมัย และเหมาะสมแก่การใช้งานในการจัดการเรียนการสอนในสถานที่นั้น ๆ

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล” มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แนวคิดด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล ผลการศึกษาพบว่า วัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล ได้ยึดแนวคิดนโยบาย และวิธีการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2535 และแนวคิด นโยบาย และวิธีการขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ไทยอันมีมหาเถรสมาคม เป็นต้น รวมถึงตามนโยบายการศึกษาของพระธรรมโพธิวงศ์ (วีรยุทธ์ วีรยุทธ ฐ) หัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย-เนปาล เพื่อให้งานพระธรรมทูตไทยมีการพัฒนาและมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้ศึกษาภาควิชาทั้งทางโลกและทางธรรม โดยส่วนมากจึงมีความคล้ายกัน ต่างกันเพียงแนวคิดบางส่วนที่เหมาะสมแก่บริบทและวิธีการในการดำเนินงานเท่านั้น ดังนี้ 1) วัดไทยพุทธคยา มีแนวคิดด้านการจัดการศึกษาเพื่อนำพระศาสนาคืนสู่มาตุภูมิ จึงมีการจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาส่งเสริมในแผนงานนี้ เช่น โครงการนวกโพธิ โครงการจัดการเรียนการสอนระดับนวกะภูมิ เป็นต้น 2) วัดไทยนาลันทา มีแนวคิดด้านการจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทรุ่นใหม่ และลดจำนวนเด็กขอทานโดยมีเทคนิคในการชักจูงให้ประชาชนในชุมชน

ใกล้เคียงได้เข้าวัด โดยการจัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี และสร้างศาสนทายาทรุ่นใหม่ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนด้านทุนการศึกษาแก่เด็กที่ผ่าน โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

3) **วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์** มีแนวคิดด้านการจัดการศึกษาบนพื้นฐานที่ว่า เด็กและเยาวชน นับว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ควรแก่การให้ความสนใจ และเอาใจใส่ด้วยเมตตาธรรม จึงมีโครงการต้นกล้าพระพุทธศาสนา และ โครงการให้ความอุปถัมภ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ โดยรอบจำนวน 10 โรงเรียน เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดด้านการจัดการศึกษานี้ เป็นการเผยแผ่เชิงรุก

4) **วัดไทยเขตวันมหาวิหาร** มีแนวคิดด้านการจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่พระสงฆ์ที่จำพรรษาและคณงานที่ทำงานภายในวัด โดยเน้นสอนวิชาพุทธประวัติ เชื่อมโยงกับ โบราณสถานและศาสนสถานสำคัญที่ปรากฏในบริเวณใกล้เคียง

5) **วัดไทยลุมพินี** มีแนวคิดด้านการจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทพื้นเมือง เนื่องจากพระธรรมทูตไทยมาประจำการไม่นาน ไม่ได้อยู่ประจำพื้นที่ถาวร อีกทั้งยังมีอุปสรรคเรื่องภาษา และการเข้าหาชุมชนยังไม่ลึกซึ้งเหมือนพระภิกษุในพื้นที่ ถ้าทางวัดได้พระภิกษุในพื้นที่ผู้มีความรู้ความสามารถมาเป็นเนื่อนาบุญมาเป็นศาสนทายาท งานพระศาสนาก็จะไปได้เร็ว จึงริเริ่มโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้แนวคิดนี้ประสบผลสำเร็จ

2. วิเคราะห์บทบาทด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล ผลการศึกษาพบว่า 1) **วัดไทยพุทธคยา** มีบทบาทด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม 5 ประการ คือ (1) การพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรมและหลักสูตรพุทธคยาศึกษา (2) การเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานด้านการศึกษาของวัดลูกข่าย ได้แก่วัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาลทั้งหมด (3) การจัดหาแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ตามความเป็นจริง (4) การจัดหาสื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการศึกษา (5) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด และประสบผลสำเร็จตามแนวคิดนโยบาย และยุทธศาสตร์ที่วางไว้ คือ โครงการนวกโพธิ โครงการจัดการเรียนการสอนระดับนวกะภูมิ เป็นต้น

2) **วัดไทยนาลันทา** มีบทบาทด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม 5 ประการ คือ (1) การพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรมและหลักสูตรนาลันทาศึกษา (2) การเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษพระพุทธศาสนาแก่ชุมชน โดยรอบจำนวน 14 ชุมชน (3) การจัดหาแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ตามความเป็นจริง (4) การจัดหาสื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการศึกษา (5) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด และประสบผลสำเร็จตามแนวคิด นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่วางไว้ คือ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และโครงการมอบทุนการศึกษาแก่สามเณรและเด็กที่ผ่าน โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนแล้ว

3) **วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์** มีบทบาทด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม 5 ประการ คือ (1) การพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรมและหลักสูตรกุสินาราศึกษา (2) การเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษพระพุทธศาสนาและให้ความอุปถัมภ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ จำนวน 10 โรงเรียน (3) การจัดหา

แหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ตามความเป็นจริง (4) การจัดหาสื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการศึกษา (5) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด และประสบผลสำเร็จตามแนวคิด นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่วางไว้ คือ โครงการต้นกล้าพระพุทธศาสนา และโครงการให้ความอุปถัมภ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ โดยรอบจำนวน 10 โรงเรียน 4) วัดไทยเขตวันมหาวิหาร มีบทบาทด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม 3 ประการ คือ (1) การพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรมและหลักสูตรเขตวันศึกษา (2) การเป็นศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาแก่ชุมชน โดยรอบ (3) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด และประสบผลสำเร็จตามแนวคิด นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่วางไว้ เช่น โครงการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียนในความอุปถัมภ์ 5) วัดไทยลุมพินี มีบทบาทด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม 5 ประการ คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรมและหลักสูตรลุมพินีศึกษา 2) การเป็นศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนที่มีความสนใจและชุมชน โดยรอบ 3) การจัดหาแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ตามความเป็นจริง 4) การจัดหาสื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการศึกษา 5) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด และประสบผลสำเร็จตามแนวคิด นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่วางไว้ เช่น โครงการอบรมพระปริยัติธรรมนานาชาติ โครงการส่งเสริมความรู้พิเศษ และโครงการพุทธศาสนวันเสาร์

3. นำผลวิเคราะห์ที่ได้จากการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มาเป็นแนวทางกับองค์กรหรือวัดอื่นๆ ผลการศึกษาพบว่า 1) การนำผลวิเคราะห์แนวคิดด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มาเป็นแนวทางต่อวัดอื่นๆ ประกอบด้วย (1) การจัดการศึกษาเพื่อนำพระศาสนาคืนสู่มาตุภูมิ (2) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทรุ่นใหม่ โดยการจัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี และสร้างศาสนทายาทรุ่นใหม่ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนด้านทุนการศึกษาแก่เด็ก (3) การมีโครงการต้นกล้าพระพุทธศาสนา และโครงการให้ความอุปถัมภ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ โดยรอบ (4) การจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่พระสงฆ์ที่จำพรรษาและคณาจารย์ที่ทำงานภายในวัด โดยเน้นสอนวิชาพุทธประวัติ เชื่อมโยงกับโบราณสถานและศาสนสถานสำคัญที่ปรากฏในบริเวณใกล้เคียง และ 2) การนำผลวิเคราะห์บทบาทด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของวัดไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มาเป็นแนวทางกับองค์กรหรือวัดอื่นๆ ประกอบด้วย 1) บทบาทด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม คือ (1) บทบาทการพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรมและหลักสูตรพุทธคยาศึกษา (2) บทบาทการเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานด้านการศึกษาของวัดเครือข่าย (3) บทบาทการจัดหาแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ตามความเป็นจริง (4) บทบาทการจัดหาสื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการศึกษา (5) บทบาทการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด และประสบผลสำเร็จตามแนวคิด

นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่วางไว้ (6) บทบาทการเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษาพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนที่มีความสนใจและชุมชนโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) รัฐบาลไทยและคณะสงฆ์ไทย ควรให้ความสนใจและให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย – เนปาล เช่น การจัดทำหลักสูตรด้วยภาษาราชการของรัฐนั้น ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการนำเสนอแก่ผู้เรียนที่มีบริบททางสังคมแตกต่างกัน
- 2) การบริหารจัดการวัดไทยอื่น ๆ ในประเทศอินเดีย – เนปาล ควรจะนำแนวคิดนโยบาย และกลยุทธ์ของวัดไทยที่ประสบความสำเร็จไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่วัดของตน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) รัฐบาลไทยและคณะสงฆ์ไทย ควรให้ความสำคัญสนับสนุนและช่วยเหลือในการจัดทำหลักสูตรด้วยภาษาราชการของรัฐนั้น ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการนำเสนอแก่ผู้เรียนที่มีบริบททางสังคมแตกต่างกัน และประเมินผลจากความสำเร็จ
- 2) การบริหารจัดการวัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล ควรเชื่อมโยงกับชุมชนโดยรวม เพื่อลดการต่อต้าน และเพิ่มการให้ความร่วมมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ในการวิจัยต่อไปควรศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่จะนำมาพัฒนาเป็นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในการจัดการภารกิจของวัดไทยในประเทศอินเดีย – เนปาล หรือวัดไทยอื่นๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่จะนำมาเป็นนโยบายในการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

แม่กองธรรมสนามหลวง. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม. กรุงเทพมหานคร:

อาทรการพิมพ์, 2548.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ทิศทางการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

พระธรรมธีรราชฆาโมณี โชคก ญาณสิทธิ. **วิปัสสนากรรมฐาน**. กรุงเทพมหานคร:

สหธรรมิก, 2548.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2545.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร:

บริษัทอักษรเจริญทัศน์, 2525.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. **การศึกษาและความเป็นครูไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเอส พรินต์ติ้งเฮ้าส์, 2546.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

พระมหาไพฑูรย์ ปนฺตนนฺโท (วรณบุตร), ดร.

อาจารย์วิทยาลัยพระธรรมทูต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย